

ภาพข้อมูลแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล
ผู้ใหญ่ชูศิลป์ ชีช่วง ปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี (ประเพณีกินข้าวท่อ)
ถ่ายภาพบุคคล

รูปภาพประเพณีกินข้าวห่อ

ข้อมูลทั่วไป

- 1.ชื่อแหล่งเรียนรู้ ปรากฏชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี (ประเพณีกินข้าวห่อ)
- 2.ชื่อ-สกุล วิทยากร ผู้ใหญ่ชูศิลป์ ชีช่วง
- 3.ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้/ที่อยู่วิทยากร บ้านเลขที่ 93/1 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี รหัสไปรษณีย์ 70180 โทรศัพท์ 089-095-9126
- 4.ช่องทางการติดตามอื่นๆ facebook ชูศิลป์ ชีช่วง
- 5.ผู้รับผิดชอบ/ผู้ประสานงาน นางสาวสุวรรณา พิริยะพล (ครู ศกร.) โทรศัพท์ 064-9511908
- 6.แหล่งเรียนรู้มีระยะทางห่างจากถนนเส้นหลัก 200 เมตร
7. พิกัด ละติจูด-ลองจิจูด ของแหล่งเรียนรู้ 13.3252219,99.4798789
- 8.พิกัด GPS ของแหล่งเรียนรู้ 13.3252219,99.4798789
- 9.การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เดินทางโดย รถจักรยานยนต์,รถยนต์
- 10.แหล่งเรียนรู้มีพื้นที่รองรับสำหรับจัดกิจกรรม จำนวน 100 คน
- 11.พื้นที่สำหรับจอดรถในแหล่งเรียนรู้ อย่างน้อย 40 คัน
- 12.จุดบริการห้องน้ำ จำนวน 2 ห้อง
- 13.โต๊ะ จำนวน 5 ตัว เก้าอี้จำนวน 50 ตัว

สรุปสาระสำคัญของแหล่งเรียนรู้

ประวัติความเป็นมา

ผู้ใหญ่ชูศิลป์ ชีช่วง เป็นผู้ใหญบ้าน หมู่บ้านโป่งกระทิงบน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เดิมชื่อบ้านกะเหรี่ยงว่า “บ้านกุ่มโน้” ต่อมามีการติดต่อกับชาวไทยมากขึ้น จึงเรียกชื่อเป็นภาษาไทยว่า “บ้านบนเขา” เมื่อทางการ ได้เข้ามาพัฒนาโดย นพค. และ กรป.กลาง ได้พบเห็นกระทิงมากินดินโป่งอยู่บ่อย ๆ จึงเรียกว่า “โป่งกระทิง” แต่เนื่องจากมี 2 หมู่บ้านติดต่อกัน จึงเรียนกว่า “บ้านทียโท” ซึ่งเข้าถึงกันก่อนเรียกว่า “โป่งกระทิงล่าง” และเรียกอีกหมู่บ้านบนเขาว่า “โป่งกระทิงบน”กะเหรี่ยงโปหรือกะเหรี่ยงโพล่ง หรือชาวไทยตะนาวศรี เป็นกลุ่มที่อาศัยตามแนวชายแดนด้านตะวันตกของจังหวัดราชบุรี – เพชรบุรี จังหวัดราชบุรีจะอยู่ในเขตอำเภอสวนผึ้ง ปากท่อ บ้านคา เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มมายาวนาน ประเพณีกินข้าวห่อ หรืออั้งหมี่ถ่อง เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับขวัญประจำตัวของคนกะเหรี่ยงเชื่อว่าทุกคนมีขวัญประจำตัวของคนกะเหรี่ยงเชื่อว่าทุกคนมีขวัญ ประจำตัวเป็นสิริมงคลแก่ตัว หากใครที่ขวัญหายไม่อยู่กับตัว อาจทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บได้ ดังนั้นแต่ละปีชาวกะเหรี่ยงจึง มีประเพณีเรียกขวัญผูกข้อมือกินข้าวห่อขึ้น

ความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้

ประเพณีกินข้าวห่อกระเหียง หรือภาษากระเหียงราชบุรีเรียกว่าอั้งหมี่ถ่อง เกิดจากความเชื่อ ที่ว่าในช่วงเดือนหล่ำคอก(ราวเดือนสิงหาคมของทุกปี)บรรดาภูตผีต่างออกหากิน ขวัญมนุษย์ซึ่งขวัญนี้มีความสำคัญมาก หากผู้ใดขวัญเสีย ขวัญหายเพราะถูกผีกิน ไปเสียแล้ว ผู้นั้นก็จะตาย ดังนั้นเพื่อรักษาขวัญของผู้คนในชุมชนให้ยังคงอยู่สืบไป จึงจัดพิธีผูกแขนเรียกขวัญ และรักษาขวัญเอาไว้ ด้วยเหตุนี้จึงทำห่อข้าวต้มในพิธี งานประเพณีผูกแขนเรียกขวัญ จึงมีผู้เรียกสั้น ๆ ว่า ประเพณีกินข้าวห่อ หรือบุญกินข้าวห่อ มีตำนานที่เล่ากันสืบมาว่า มูลเหตุของการจัดพิธีเรียกขวัญและกินข้าวห่อ นี้ เนื่องจากชาวกระเหียงต้องพลัดบ้านเกิดเมืองนอนซึ่งอยู่ในประเทศพม่าด้วย เหตุของภัยสงครามทำให้ผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก คนที่หนีตายมาได้ จึงนับว่าโชคดีภาวะที่แร้นแค้นทุกข์ยากเช่นนี้ผู้ใดที่ยังมีข้าวเหลือก็นำมาแบ่ง กันกิน และเรียกขวัญให้กำลังใจแก่กัน บางตำนานเล่าว่า เดือนหล่ำคอก หรือเดือน 9 เป็นช่วงที่ผีต่างออกหากิน ขวัญมนุษย์หากขวัญ ผู้ใดถูกกินนั้นหมายถึงว่าต้องเสียชีวิตด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการ เรียกขวัญให้มาอยู่กับตัว และเด็กที่เกิดในเดือนหล่ำคอก จะได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ ไม่ว่าประเพณีผูกแขนเรียกขวัญ (กินข้าวห่อ) นี้จะเกิดจากตำนานใดก็ตาม ชาวกระเหียงราชบุรีทุกท้องถิ่นที่กำหนดจัดงานประเพณีนี้เกือบทุกชุมชน โดยจัด ขึ้นภายในเดือน 9 ตามระบบจันทรคติ แต่ไม่กำหนดวันให้ตายตัวว่าจะเป็นวันข้าง ขึ้นหรือข้างแรมที่เท่าใดขึ้นอยู่กับความพร้อม และข้อตกลงร่วมกันของชุมชนซึ่ง ชุมชนใกล้เคียงมักจะไม่ได้จัดงานประเพณีนี้ในวันเดียวกัน แต่จะจัดให้เลื่อนวัน เพื่อที่จะได้มีโอกาสไปร่วมงานกับชาวกระเหียงต่างหมู่บ้าน โดยทั่วไป ประเพณีนี้ใช้เวลา 4 วัน ต่อมาในปัจจุบันร่นเวลาเหลือ 2 วัน ซึ่งเป็นช่วงเตรียมจัดทำสิ่งของและวันงาน สิ่งของหลักที่ใช้ประกอบในงานประเพณี คือข้าวห่อมีลักษณะคล้าย ข้าวต้มลูกโยน กล่าวคือ ข้าวห่อทำจากข้าวสาร(ข้าวเหนียว) กรอกลงในใบตอง หรือใบไผ่ผากที่ทำเป็นกรวยยาวประมาณนิ้วมือ โดยเหลือขอบปากกรวยไว้ เป็นส่วนพับปิดให้มิดแล้วใช้เส้นตอกพันมิให้ข้าวสารร่วงออกจากห่อต่อจากนั้น จึงนำห่อข้าวที่ทำไว้ไปแช่น้ำเป็นเวลาหนึ่งคืนหรือหนึ่งวัน เพื่อให้เมล็ดข้าวอมน้ำ เมื่อนำไปต้มจะทำให้สุกง่ายและสุกทั่วทั้งห่อ คนในครอบครัวและญาติพี่น้องมักจะช่วยกันห่อข้าวกรณีที่ครัวเรือนใด มีคนเกิดเดือน9 จะต้องเตรียมข้าวห่อเป็นพวง โดยใช้ไม้ไผ่รวนขนาดนิ้วมือหรือ แขนงไม้ไผ่ก็ได้ยาวสองเศษ จักแยกเป็นตอกเส้นเล็ก ๆ ให้ได้จำนวนตาม ต้องการ แต่มักจะทำเกินอายุ เช่น คนที่เกิดเดือน 9 มีอายุ 50 ปี เมื่อจะเตรียม ข้าวห่อหรือผูกแขนเรียกขวัญ จะต้องจัดตอกเพื่อทำข้าวห่อเป็นพวงให้ได้จำนวน มากกว่า 50 ห่อ มีนัยว่าให้มีอายุยืนยาวมากกว่า 50 ปี อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นของคู่กับข้าวห่อ คือน้ำจิ้ม มีลักษณะคล้ายหน้ากระฉิก คือปรุงจากกะทิเคี่ยวให้งวด ประสมน้ำตาลปี๊บและมะพร้าวขูด ช่วงหัวค่ำก่อนวันงาน ทุกครัวเรือนจะเปิดประตูหน้าต่างไว้ตลอดคืน ผู้นำ หมู่บ้านจะยิงปืนขึ้นฟ้า แล้วลูกบ้านต่างขานรับด้วยการยิงปืนหรือจุดประทัด ช่วงนี้ หญิงสูงอายุของแต่ละครอบครัว นำกระบุงบรรจุข้าวห่อ ดอกไม้ ด้ายแดง กล้วย อ้อย มาตั้งริมบันไดเรือนแล้วใช้ไม้คดข้าวหรือทัพพีเคาะที่หัวบันได พร้อมกล่าวเรียกขวัญ รุ่งเช้าของวันงาน ในหมู่บ้านกระเหียงจะระดมไปด้วยเสียงประทัดและเสียง ตีปี่ ผู้อาวุโสสูงสุดในครอบครัวนำสมาชิกในบ้านนั่งรวมกันบริเวณกระเบียง แล้ว ทำพิธีเรียกขวัญอีกครั้ง ต่อจากนั้น ผู้อาวุโสผูกแขนให้กับทุกคนในบ้านด้วยด้ายแดงเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยผู้อาวุโสชายจะผูกแขนให้อาวุโสหญิงก่อน แล้วจึงสลับกันผูก

เช่นปู้ผูกให้ย่าแล้วย่าจะผูกแขนอวยพรให้ปู้ต่อจากนั้นเหล่า ลูกหลานจึงทยอยกันคลานไปไหว้ขอพรและให้ผู้อาวุโสผูกแขนให้ ซึ่งขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงสำคัญของพิธี เมื่อเสร็จพิธีแล้ว บรรดาหนุ่มสาวต่างพากันไปเยี่ยมเยียนแวะขึ้นบ้านเพื่อชิมข้าวห่อของครัวเรือนอื่น ๆ บ้างก็ร้องเพลงหรือตั้งวงเล่นสลับ เล่นดนตรี เป่าแคน และการละเล่นอื่น ๆ กันอย่างสนุกสนาน ความสำคัญของงานประเพณีกินข้าวห่อ นอกจากจะเป็นโอกาสดีที่สมาชิก ของครอบครัวทั้งที่อยู่ในชุมชนและคนที่ออกไปทำงานข้างนอก จะได้กลับมา เยี่ยมบ้านและอยู่กันพร้อมหน้าแล้ว ยังเป็นประเพณีเพื่อยืนยันถึงความเป็นกลุ่มคนที่มีการเกื้อหนุนทางวัฒนธรรมและแสดงตัวตนในฐานะผู้คนของสังคมไทย หากชาวไทยต่างภูมิภาค หรือผู้สนใจใคร่ได้เห็นประเพณีการกินข้าวห่อ ของชาวกะเหรี่ยงราชบุรี ควรสืบเสาะหาข่าวจากชาวกะเหรี่ยงในชุมชนโดยตรง หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี เมื่อทราบวันเวลาของงานพิธีแล้วควร จัดสรรเวลาเพื่อร่วมในพิธีประมาณ 2-4 วัน ช่วงสำคัญอย่างหนึ่งของพิธีนี้ คือการได้ร่วมทำข้าวห่อกับชาวกะเหรี่ยง แม้จะห่อบูดเปียกไปบ้าง แต่ชาวกะเหรี่ยงราชบุรีไม่ถือ เพราะคนในท้องถิ่นเป็น ผู้มีน้ำใจดี ต้อนรับแขกด้วยความจริงใจ

กระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง ประเพณีกินข้าวห่อของชาวกะเหรี่ยงราชบุรี มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) เริ่มจากการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนด้วยภาพ วิดีทัศน์ หรือการสนทนาเกี่ยวกับประเพณีกินข้าวห่อ เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนกับเนื้อหาที่จะศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนศึกษาความเป็นมา ความเชื่อ ความสำคัญ ขั้นตอนการประกอบพิธี และคุณค่าของประเพณีกินข้าวห่อของชาวกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี จากเอกสาร ใบความรู้ สื่อดิจิทัล หรือการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ในชุมชน พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์บทบาทของประเพณีที่มีต่อการสร้างความรัก ความสามัคคี และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

ภายหลังการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้และนำเสนอผลการเรียนรู้ผ่านการจัดทำสื่อ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ หรืออินโฟกราฟิก เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ประเพณีกินข้าวห่อให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ คอยให้คำแนะนำและเสริมองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ตลอดจนประเมินผลจากการมีส่วนร่วม การทำงานกลุ่ม การนำเสนอผลงาน และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงราชบุรี อันจะนำไปสู่การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป